

San'at asarlarida psixologik portretlar

To'liyeva Ruxsora Yo'ldoshboy qizi

Urganch davlat pedagogika instituti Tasviriy
san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Maqolada san'at asarlarida psixologik portretlarning o'rni va roli tahlil qilinadi. Rassomlar o'z asarlarida insonning ichki dunyosini, ruhiy holatlarini va xarakterini aks ettirishga intilganlar. Portretlar san'at tarixida muhim ahamiyatga ega bo'lib, inson psixologiyasini tushunishga yordam beradi. Maqolada mashhur rassomlar, masalan, Frida Kahlo, Vinsent Van Gogh, Edvard Munch va Rembrandt kabi ijodkorlarning psixologik portretlari tahlil qilinadi. Shuningdek, psixologik portretlarda yorug'lik, ranglar va kompozitsiyaning psixologik ta'siri ham o'rganiladi. Maqola san'at va psixologiya o'rtasidagi aloqalarni ochib beradi va san'at asarlarini psixologik nuqtai nazardan tahlil qilishning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: psixologik portret, san'at va psixologiya, inson psixologiyasi, ranglar psixologiyasi, art-terapiya, ijodiy ifoda, ruhiy holat, portret asarlari, san'at va hissiyotlar.

Kirish: san'at va psixologiya o'rtasidagi aloqalar doimiy ravishda ilmiy izlanishlar va ijodiy izlanishlar uchun imkoniyat yaratib kelmoqda. Tasviriy san'at asarlari insonning ruhiy holatini, ichki dunyosini va psixologik o'zgarishlarini aks ettirishning kuchli vositasidir. Ayniqsa, portret asarlari o'ziga xos usulda inson psixologiyasini tasvirlaydi, uning ruhiy holatini, xarakterini va emotsional holatlarini chuqur ifodalaydi. San'at asarlarini psixologik nuqtai nazardan tahlil qilish, rassomning ichki iztiroblarini, yashirin hissiyotlarini va ijtimoiy muhitni qanday aks ettirganini anglash imkonini beradi. Mazkur maqola san'at asarlarida psixologik portretlarni o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, mashhur rassomlarning portretlarida inson psixologiyasining qanday aks etganini tahlil qiladi. Bunda, ranglarning psixologik ta'siri, yorug'lik va soya o'rtasidagi kontrastlar hamda san'at asarlaridagi emotsional ifodalar muhokama qilinadi.

Adabiyotlar Tahlili: psixologik portretlar va san'atning psixologiya bilan aloqasini o'rganish sohasidagi bir qator ilmiy ishlar mavjud. Sigmund Freud va Karl Jung kabi psixoanalitik nazariyotchilar san'at asarlarini psixologik tahlil qilishda asosiy yondashuvlarni taqdim etganlar. Jung esa arxetiplar va kollektiv bexush ongning san'atga ta'sirini o'rganib, san'at asarlarini insonning ruhiy holatlarini anglash uchun muhim vosita sifatida ko'rgan. Jungning qarashlariga ko'ra, san'at asarlari bexush ongning obrazlarini ifodalashda katta ahamiyatga ega.¹

Gombrich “San'at va psixologiya” nomli asarida rassomlarning ichki dunyosini tasvirlashda psixologiyani qanday ishlatilishini o'rganadi. U psixologik portretlarning san'ati, rassomlarning shaxsiy psixologik holati va tashqi dunyo o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi.² Moris Merlo-Ponti va Viktor Vasarely kabi zamonaviy rassomlar ham san'at va psixologiyani bir-birini to'ldiruvchi sohalar ekanligini isbotlab berishgan.³

San'atning psixologik portretlar orqali inson ruhiyatini ifodalashning boshqa bir muhim jihati — art-terapiya. Psixologik yordam sifatida san'atni qo'llash, insonlarga ichki iztiroblarini va psixologik holatlarini anglashga yordam beradi. Art-terapiya sohasidagi ishlanmalar ko'plab psixologik muammolarni bartaraf etishda san'atning ahamiyatini ko'rsatadi⁴. San'at asarlari, ayniqsa, portretlar, psixologik holatlarni aks ettirishda nafaqat individual, balki ijtimoiy va madaniy omillarning ham ko'rsatkichidir.

Metodologiya: Ushbu maqolada san'at asarlaridagi psixologik portretlarni tahlil qilish uchun bir nechta yondashuvlardan foydalanilgan. Metodologiya quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

¹ Karl Jung(1964). Inson va uning ramzlari. Dell nashriyoti. Sigmund Freud (1907). Jensenning "Gradiya" filmidagi aldanish va orzu. Xalqaro psixoanaliz jurnali. (International Journal of Psychoanalysis)

² Ernst Gombrich(1960). San'at va illyuziya: tasviriy vakillik psixologiyasini o'rganish. (Phaidon Press).

³ Moris Merlo-Ponti(1964). Idrokning ustuvorligi. Shimoli-g'arbiy universitet matbuoti(Northwestern University Press).

⁴ Kramer, E. (1971). Bolalar bilan terapiya sifatida san'at. (Schocken Books).

San'at asarlarini tahlil qilish: Maqolada mashhur rassomlarning psixologik portretlari misol sifatida tanlandi. Bu rassomlar orasida Frida Kahlo, Van Gogh, Edvard Munch va Rembrandt mavjud bo'lib, ularning asarlari tahlil qilindi. Asarlarning kompozitsiyasi, ranglar, yorug'lik va soya, tasvirlangan shaxsning ruhiy holati va hissiyotlari haqida tahliliy kuzatishlar olib borildi.

Har bir portret asari psixologik nuqtai nazardan tahlil qilindi, bunda rassomlarning ichki iztiroblari va psixologik holatlari aks etgan. Portretlardagi ranglar va kompozitsiya elementlari orqali inson psixologiyasining nozik qatlamlari tushunishga harakat qilindi. Psixologik portretlarning hissiy va emotsional mazmuni chuqur tahlil qilindi.

Psixologik portretlar orasidagi o'xshashliklar va farqlar ko'rib chiqildi. Masalan, Frida Kahlo va Van Gogh asarlaridagi ranglar va kompozitsiyaning psixologik ta'siri solishtirildi, bu esa rassomlarning ruhiy holatlarini qanday aks ettirganini ochib berdi.

Natijalar: psixologik portretlar orqali inson ruhiyatini tasvirlashning turli usullari va yondashuvlari o'rganildi. Tahlil qilingan portretlar, ayniqsa, Frida Kahlo, Van Gogh, Edvard Munch va Rembrandt kabi rassomlarning asarlari, inson psixologiyasining nozik qatlamlarini ochib beradi. Ularning asarlarida nafaqat tashqi ko'rinishlar, balki ichki hissiyotlar, travmalar va iztiroblar ko'zga tashlanadi. Misol uchun, Frida Kahlo o'zining portretlarida shaxsiy iztiroblarini, jarohatlarni va o'zligini izlash jarayonini ifodalagan, bu esa uning psixologiyasini tushunishga imkon beradi. ⁵Van Goghning “Avtoportret” asarida uning ruhiy holati va iztiroblari ochiq-oydin aks etgan.

Psixologik portretlarning tarkibida ishlatilgan ranglar, yorug'lik va kompozitsiya elementlari ham ruhiy holatlarni aks ettirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, qorong'u ranglar va kuchli kontrastlar ichki stress, xavotir yoki iztiroblarni tasvirlashda ishlatiladi. Ranglarning psixologik ta'siri ham portretlarning psixologik mazmunini yanada

⁵ Frida Kahlo (2004). Frida: Frida Kahloning tarjimai holi (Harper Collins).

chuqurlashtiradi: qizil ranglar ehtirosni, ko'k ranglar esa tinchlik va hotirjamlikni aks ettiradi.

Ushbu tadqiqotdan kelib chiqqan holda, san'at asarlarini psixologik portretlar orqali tahlil qilish, inson psixologiyasini chuqurroq tushunishga yordam beradi. San'at nafaqat tashqi ko'rinishni, balki ichki dunyoni, hissiyotlarni va travmalarni ham ifodalaydi. Psixologik portretlar, shuningdek, san'atning terapevtik kuchini ko'rsatadi, chunki ular ichki iztiroblarni anglash va ularni ifodalashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa:Maqolada san'at asarlaridagi psixologik portretlar va ularning inson psixologiyasini aks ettirishdagi o'rni tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, san'at asarlari nafaqat tashqi ko'rinishni, balki insonning ichki dunyosini, hissiyotlarini, travmalarini va ruhiy holatini ham chuqur aks ettiradi. Mashhur rassomlarning portretlarida inson psixologiyasining murakkab qatlamlari, xususan, ularning iztiroblari va izlash jarayonlari aniq ko'zga tashlanadi.

Frida Kahlo, Vinsent van Gogh va Edvard Munch kabi rassomlar o'z asarlarida psixologik portretlarni yaratishda inson ruhining nozik jihatlarini ko'rsatishga muvaffaq bo'lganlar. Ularning asarlaridagi ranglar, yorug'lik va kompozitsiya elementlari orqali insonning ruhiy holati va ichki dunyosi ifodalangan. Ranglarning psixologik ta'siri va yorug'lik-soya o'rtasidagi kontrastlar, psixologik portretlarning emotsional yukini kuchaytirishga yordam beradi.

Shuningdek, psixologik portretlar san'at va psixologiyaning birlashgan nuqtasini tashkil etadi. San'at nafaqat estetik zavq, balki insonning ruhiy holatini tushunish va izlash vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Psixologik portretlar art-terapiya sohasida ham muhim rol o'ynaydi, chunki ular ichki iztiroblar va psixologik muammolarni tashqi ko'rinishga chiqarish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi.

Bundan kelib chiqib, san'at asarlarini psixologik tahlil qilish nafaqat san'atshunoslik, balki psixologiya va terapevtik yondashuvlar sohasida ham yangi

yondashuvlarni ochib beradi. Psixologik portretlar insonning ruhiy holatini anglash, uning ichki dunyosini tushunish va shaxsiy izlanishlarni aks ettirishda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karl Yung(1964). Inson va uning ramzlari. Dell nashriyoti.
2. Sigmund Freud (1907). Jensenning "Gradiva" filmidagi aldanish va orzu. Xalqaro psixoanaliz jurnali. (International Journal of Psychoanalysis)
3. Ernst Gombrich(1960). San'at va illyuziya: tasviriy vakillik psixologiyasini o'rganish. (Phaidon Press).
4. Moris Merlo-Ponti(1964). Idrokning ustuvorligi. Shimoli-g'arbiy universitet matbuoti(Northwestern University Press).
5. Vinsent van Gog (2007). Van Gog: Maktublar. Temza va Gudson(Van Gogh: The Letters. Thames and Hudson).
6. Kramer, E. (1971). Bolalar bilan terapiya sifatida san'at. (Schocken Books).
7. Frida Kahlo (2004). Frida: Frida Kahloning tarjimai holi(Harper Collins).